

Omkring partiprogrammet I

Herbert Tingsten

Partiprogrammets allmänna grundsatser

Det socialdemokratiska partiets program är enligt en tradition, som går tillbaka till de äldsta tyska partiprogrammen, uppdelat i två avdelningar, "allmänna grundsatser" och "politiskt program". De allmänna grundsatserna äro av följande lydelse:

Socialdemokratin skiljer sig från andra politiska partier därigenom, att den vill helt omdana det borgerliga samhällets ekonomiska organisation och genomföra de utsugna klassernas sociala frigörelse, till betryggande och utveckling av den andliga och materiella kulturen.

Huvudorsaken till de lyten, som vidhäfta våra dagars civilisation, är nämligen det privatkapitalistiska produktionssättet, som lagt äganderätten till produktionsmedlen i ett mindretals händer, dömt flertalet till egendomsloshet och beroende samt gjort motsättningen mellan arbetare och kapitalister till det nutida samhällets bestämmande drag.

Den privata äganderätten till produktionsmedlen var i äldre tider ett medel att tillförsäkra producenten hans produkt. Den kapitalistiska privategendomen har i stället blivit ett medel för de besittande att frånhända de arbetande frukterna av deras arbete.

Denna kapitalistiska utsugning behärskar, om ock i växlande former, det moderna samhället och lämnar intet område därav oberört.

Den trycker främst sin prägel på utvecklingen i alla industriländer. I samma mån de småborgerliga samhällsförhållandena upplöses, stordriften undantränger hantverket, arbetsmaskinen verktyget, världshandeln och massproduktionen nedbryta alla marknadsgränser, i samma mån bliva de verkliga producenterna förvandlade i en klass av lönearbetare, som i sig upptager talrika elementer från de under kapitalismens utveckling nedtryckta mellanlagren och har till sitt sociala känneämärke egendomsloshet och otruggighet med därav följande beroende och förtryck.

Arbetsprocessens utomordentliga tekniska framsteg, den oerhört stegrade produktiviteten hos det mänskliga arbetet, det ständigt pågående öppnandet av nya produktionsfält, hela denna kapitalistiska utveckling, varigenom nationalförmögenheten mångdubb-lats, medför å ena sidan ett onaturligt hopande av rikedomar, å andra sidan en kolossal tillväxt av den egendomslösa arbetarklassen.

Kapitalismen visar sig därjämte oförmögen att fullt utnyttja de alltjämt växande produktivkrafterna. Planlösheten i den kapitalistiska produktionen upphäves ej ens med dess högsta organisationsformer. Det högre mått av ekonomisk ordning, som genom för-trustningen vinnes, medger icke produktivkrafternas ändamålsenliga användning och fulla utnyttjande. Utsugningen fortgår till förmån för ett allt mera koncentrerat och allt mäktigare kapitalvälde.

Men samtidigt tvinga dessa förhållanden och denna ödesdigra tendens i samhällets utveckling arbetarna till en motverkande rörelse. De organisera sig mot utsugningen som producenter i fackföreningar och som konsumenter i kooperativa sammanslutningar

under en alltjämt fortgående, allt våldigare omfång antagande kamp mellan arbetare och kapitalister.

Klasskampen mellan utsugna och utsugare får sin moderna prägel. Arbetarklassen blir medveten om sin historiska mission att vara bäraren av en ny produktionsordning, frigjord från profitintresset, och framträder som den ledande bland de utsugna folkklasser, vilka kapitalismen bragt i beroende och otrygghet.

Ty icke blott de industriella produktionsmedlen och de naturrikedomar, som den industriella produktionen exploaterar, hava kommit i kapitalismens händer. Den gör sig till härskare även på områden, dit den industriella storproduktionen icke trängt fram. Där den låter de gamla mellanklasserna bestå, undergräver den deras ekonomiska självständighet. Ej blott hantverkare, småhandlare och utövare av fria yrken bliva skattskyldiga till kapitalet. Somt bank- och bolagskapital lägger det även jordbruksjorden under sitt välde. Jordens verkliga brukare försättas, där de icke redan i egenskap av lönearbetare vid storgods helt intaga samma sociala ställning som industrins arbetare, uti ekonomisk ofrihet, tributpliktiga till en kapitalism i ständig utvidgning.

Den motsättning mellan arbetare och kapitalister, som den industriella utvecklingen framkallat, vidgas sålunda till en hela samhället genomgående motsättning mellan de utsugna och deras kapitalistiska utsugare.

Men därmed följer och en samling av alla de utsugna klasserna, som i klasskampen taga ställning sida vid sida. Denna klasskamp skall icke upphöra, förrän samhället så omdanats, att den kapitalistiska utsugningen helt är upphävd, klassamhället fallet och massfattigdomen avskaffad.

Detta åter kan endast ske genom att upphäva den privatkapitalistiska äganderätten till produktionsmedlen och lägga dem under samhällets kontroll och besittning samt genom att ersätta den nuvarande planlösa varuproduktionen med en socialistisk, efter samhällets verkliga behov planlagd, för välståndets höjande stegrad produktion.

Detta mål kan icke uppnås utan politisk kamp. Socialdemokratin vill därför samla och politiskt organisera de utsugna klasserna, klagöra deras roll i den sociala utvecklingen, målet och vägarna för deras klasskamp, erövrå den politiska makten och på den väg och i den ordning, utvecklingen själv anvisar genomföra samhällets socialistiska organisation.

Arbetarklassens intressen äro desamma i alla länder med kapitalistisk produktionsätt. Med utvecklingen av världshandeln och produktionen för världsmarknaden bliver arbetarnas ställning i varje land beroende av deras ställning i övriga länder. Arbetarklassens frigörelse är därför ett verk, vari alla kulturfolk måste deltaga. Med erkännande härav förklarar sig Sveriges socialdemokratiska arbetareparti vara ett med socialdemokratin i andra länder.

Grundsatserna kunna icke sägas innefatta en motivering för de praktiska fordringar som i det följande uppställas i det politiska programmet. Förhållandet mellan grundsatser och program är alltså icke detsamma som mellan en teoretisk analys och de härur dragna slutsatserna. Grundsatserna kunna snarare karakteriseras som en allmän redogörelse för de företeelser som anses centrala i den samtida utvecklingen, de avse alltså i stort sett att objektivt fastställa vissa förhållanden. Det politiska programmet åter uppställer punkt för punkt och i regel utan några som helst motiverande uttalanden de krav, för vilkas realiserande partiet säger sig vilja arbeta; uppenbarligen gälla en del av dessa krav en närmare, andra en fjärrare framtid. Endast i fråga om socialiseringen har det politiska programmet (punkt XIV) närmare anknytning till de allmänna grundsatserna.

Detta förhållande sammanhänger med att socialdemokratin utgått från en samhällsåskådning, som innesluter en bestämd tolkning av historien och bestämda förutsägelser rörande framtiden. Sådana de nu föreliggå, utgöra

de allmänna grundsatserna i själva verket resterna av partiets marxistiska ideologi. Efter det första självständiga programmets tillkomst år 1897 ha grundsatserna genomgått två väsentliga revisioner, 1911 och 1920. Varken den ursprungliga marxistiska doktrinen eller den omvandling, som grundsatserna undergått, kan i detta sammanhang systematiskt behandlas. Jag måste här nöja mig med en hänvisning till första delen av mitt arbete Den svenska socialdemokratiens idéutveckling. I det följande skall jag inskränka mig till att i några centrala punkter söka analysera grundsatserna sådana de nu föreligga.

Härvid kunna grundsatsernas uttalanden lämpligen uppdelas i tre grupper. Den första gäller förhållandena under "äldre tider" och övergången till samtiden, d. v. s. till vad man betecknar såsom det privatkapitalistiska produktionssättet (andra och tredje styckena). Den andra och huvudsakliga gruppen skildrar utvecklingen och utvecklingstendenserna under privatkapitalismen. Den tredje slutligen ger vissa direkta upplysningar om socialdemokratiens metoder och syften (särskilt första stycket och de tre sista styckena).

Av relativt ringa intresse äro de antydningar, som givas om förhållandena under den förkapitalistiska tiden. Det bör blott betonas, att dessa antydningar utgå från de uppenbart ohistoriska föreställningar om den gamla goda tiden, som voro vanliga i äldre socialistisk debatt och som ofta utgjorde en effektfull kontrast till de mörka skildringarna av kapitalismens verkningar. I andra stycket påstås, att kapitalismen "lagt äganderätten till produktionsmedlen i ett mindretals händer, dömt flertalet till egendomslöshet och beroende"; av dessa slutsatser måste man draga slutsatsen att läget var annorlunda och bättre före kapitalismens genombrott. Än klarare framträder samma tankegång i tredje stycket, där det förklaras, att den privata äganderätten i äldre tider varit ett medel att tillförsäkra producenten hans produkt, medan kapitalismen säges frånhända de arbetande frukterna av deras arbete. I strid med huvudtanken i Marx' stora perspektiv underlåter man att framhålla den kapitalistiska produktionens företräden. Framställningen är sålunda ägnad att bibringa läsaren uppfattningen att kapitalism och industrialism förstört en förut rådande idyll. I själva verket låg före den industriella revolutionen äganderätten till produktionsmedlen i de flesta länder hos ett mindretal, massan av producenter — främst de livegna eller i varje fall ofria och undertryckta bönderna — levde i egendomslöshet och beroende; de generella angrepp som riktades mot kapitalismen kunde likaväl och t. o. m. med större rätt från samma utgångspunkter riktas mot det förkapitalistiska samhället. Den i grundsatserna givna karakteristiken är kort sagt alltigenom oriktig. Det skulle föra för långt att belysa de litte-

rära förutsättningarna för dess utformning. För närvarande torde elementär skolbildning vara tillräcklig bas för en nedgörande kritik av partiprogrammets andra och tredje stycken.

Den andra avdelningen av de allmänna grundsatserna går i sin skildring av det kapitalistiska samhällets utvecklingstendenser på två skilda och i grunden stridiga linjer. Den första präglar främst de femte och sjätte, den andra de tionde och elfte styckena. Den första linjen utformades i huvudsak redan i 1897 års program och ansluter sig jämförelsevis nära till den marxistiska doktrinen. Den andra linjen kom till klart uttryck först vid 1920 års programrevision och företer en ny, på marxismen grundad men från densamma mera avvikande variant av föreställningen om socialismens nödvändiga seger.

De femte och sjätte styckena utgå i stort sett från Marx socialteorier. Koncentrationsteorin avspeglas i orden om "ett onaturligt hopande av rikedomar". Teorin om medelklassens försvinnande klargöres i femte stycket, då det talas om att de verkliga producenterna förvandlas till en klass av lönearbetare och att denna klass i sig upptar stora delar av de under kapitalismens utveckling nedtryckta mellanlagren. Utarmningsteorin, som vid den socialdemokratiska rörelsens framträdande allmänt godtogs, har däremot icke i sin helhet accepterats i programmet. Man tror att proletariatet skall växa — det talas om "en kolossal tillväxt av den egendomslösa arbetarklassen" — men det hävdas icke att proletariseringen skall medföra en sänkning av levnadsstandarden inom proletariatet själv, en utarmning i mera egentlig mening. De uttalanden som göras i dessa båda stycken äro tämligen vaga. Uppenbart är likväl att de ge en skev bild av händelseförloppet under de senaste årtiondena. Hantverket har bevarat sin betydelse på ett sätt, som socialdemokratin för ett halvsekel sedan ansåg otänkbar, världshandeln och massproduktionen ha icke nedbrutit marknadsgränserna, mellanklasserna, d. v. s. främst hantverkare, småhandlare, småföretagare och anställda utanför arbetarkategorin, ha icke avsevärt minskats utan tvärtom på vissa håll ökats på arbetarklassens bekostnad, den egentliga arbetarklassen har i varje fall absolut sett nått bättre levnadsvillkor, ett förhållande, vars möjlighet icke antydes i grundsatserna och som tydligt strider mot den allmänna tendensen i dessas uttalanden. Ingen torde kunna påstå att de nu berörda styckena fastställa vare sig den allmänna tendens, som kännetecknat utvecklingen under senare tid, eller de föreställningar om den framtida utvecklingen, som äro härskande inom svensk socialdemokrati.

Den andra varianten av social prognos är mera komplicerad. Här ställas mot varandra icke kapitalister och proletärer utan utsugare och utsugna.

Det är denna synpunkt som ger det nuvarande programmet dess särprägel. Synpunkten bröt igenom vid 1920 års programrevision och i överensstämmelse med densamma ha en rad formuleringar i 1897 års program modifierats. Sålunda talades 1897 om arbetarklassens sociala frigörelse; 1920 ersattes "arbetarklassens" med "de utsugna klassernas". Överhuvud förekom icke ordet utsugning i 1897 års grundsatser, medan detta ord kan betecknas som hörnstenen i det nu gällande programmet. En undersökning av grundsatserna sådana de för närvarande föreligga, måste därför väsentligen innebära en analys av utsugningsbegreppet.

Ordet utsugning eller exploatering kan förstas blott som en ingrediens i den marxistiska värdeläran, vilken i sin tur anknyter till den klassiska teorin om arbetet såsom värdeskapare. Enligt den tankegång hos Marx, som på denna punkt blivit grundläggande, producerar lönearbetaren dels ett värde, som motsvarar kostnaderna för hans livsuppehälle, dels ett värde, mervärdet, som tillfaller företagets ägare. I tillägnandet av detta mervärde består exploateringen eller utsugningen. Under det att de liberala ekonomerna sökte motivera kapitalräntan som en ersättning för tidigare utfört arbete eller för sparsamhet och uppoffringar, innebär Marx' teori, starkt schematiserad, ett på ekonomiska och naturrättsliga grunder fotat fördömande av kapitalräntan. Sin väldiga betydelse i Marx' system kunde tanken på mervärde och den härmed nödvändigt förknippade tanken på utsugning få därigenom, att de kombinerades med bestämda sociala prognoser. Samhället skulle i framtiden i stort sett komma att bestå av ett fåtal kapitalister eller företagare och en väldig majoritet av lönearbetare. Socialiseringen av produktionsmedlen, som skulle medföra, att tillägnelsen av mervärde (utsugningen) försvunne, måste från dessa utgångspunkter betraktas som en avgörande förändring i samhällets struktur till det stora flertalets bästa.

Det påpekades tidigt att, även om Marx' berörda teorier godtoges, deras tillämpning i det enskilda fallet mötte stora svårigheter. När och i vad mån skulle utsugning föreligga? Skulle, för att ta ett klassiskt exempel, en välbetald arbetare i ett företag, som gav sin ägare betydande vinst, anses mer eller mindre utsugen än en arbetare med sämre inkomster, sysselsatt i ett företag, som gav ringa eller ingen vinst? Än svårare blir det uppenbarligen att använda de för förhållandet företagare—arbetare tillskurna mervärdes- och utsugningsbegreppen på andra ekonomiska områden. Skulle en bankdirektör med hundratusen kronor om året, men utan förmögenhet, anses utsugen, medan en företagare med några tusen kronor i arbetsfri inkomst be-tecknades som utsugare?

På dessa tvistefrågor skall jag här icke ingå. De äro relevanta endast om man godtar Marx' värdeteori, d. v. s. en viss variant av den klassiska värde-

läran. Men denna lära är helt underkänd av den moderna nationalekonomin och, vad som i detta sammanhang är viktigare, den är övergiven av den svenska socialdemokratin. Sedan åtminstone fyrtio år torde ingen representativ svensk socialdemokrat ha företrätt läran om arbetet som den enda värdeskaparen och om kapitalinkomsten som en expropriation av en del av det genom arbetet skapade värdet. Man kan värdera eller utdöma företagarevinst och kapitalränta; i intetdera fallet använder man sig av den klassiska konstruktion, som för Marx var den självklara utgångspunkten.

Härtill kommer, att de sociala prognoser, med vilka betydelsen av den gamla utsugningsteorien nödvändigt sammanhängde, icke besannats. Kapitalister och proletärer framstå icke som de huvudsakliga grupperna vare sig i Sverige eller i något annat samhälle. Mot varandra ha ej, såsom Branting efter Marx förutsade år 1886, kommit att stå ett fåtal mångmiljonärer och miljoner svältande arbetare. De enskilda företagen ha överhuvud icke kommit att spela den roll i industrialismens och kapitalismens utveckling, som den tidiga socialismen tänkte sig. De ha i stigande utsträckning ersatts av bolag och liknande kollektiva företag, som bygga på mångas insatser. Det i företag av olika art investerade kapitalet består icke främst, som Marx förutsåg, av en rad väldiga och hastigt växande privata förmögenheter, utan av från olika socialgrupper, även "proletärerna", kommande sparkapital. Därmed är den marxistiska doktrinen söndermald utifrån dess egna utgångspunkter. En expropriation av mervärdet, ett avskaffande av utsugningen i Marx' mening skulle icke längre åstadkomma den väldiga omvandling, som äldre socialism antog. Såsom ledande svenska socialdemokrater gång efter annan påpekat, skulle en uppdelning av företagets vinst på de anställda — även om det förutsattes, att inga rubbningar i företagets skötsel härigenom skulle uppstå — åstadkomma endast obetydliga förbättringar i de anställdas levnadsvillkor, förbättringar, som motsvara vinsterna av några års uppåtående konjunktur. Icke heller en jämn fördelning av hela nationalinkomsten, i och för sig en orimlighet, skulle innebära avsevärda fördelar för arbetarna; en del av dessa skulle i själva verket få sin lön minskad.

Vad menas då med utsugning, utsugare och utsugna i 1920 års program? Hur är det möjligt att orden bevarats, trots att man icke längre godtar den egenartade och konstrika konstruktion, i vilken de ingått?

Saken kan förklaras blott som ett exempel på de sakta försiggående glidningar, som ständigt möta i de politiska ideologiernas historia — glidningar, erinrande om de egendomliga förändringar, som under speciella förhållanden levande biologiska mekanismer småningom undergå genom vad man kallat selektion och anpassning. Vid den svenska socialdemokra-

tins uppkomst trodde man på Marx' lära. Ordet utsugning var en adekvat beteckning för den relation, som antogs föreligga mellan företagare och arbetare. Då även Marx' socialteorier godtogos, tänkte man sig, att i framtiden utsugningens avskaffande skulle innebära det socialistiska samhällets uppbyggande. Då sedermera de marxistiska lärorna i viktiga punkter övergavs, kom utsugningsbegreppet att stå kvar som kritikord, ett vagt sammanfattande av angreppspunkterna mot det nutida samhället. Det diskvalificerande begreppet blev till och med mera centralt, då det mist sin anknytning till föreställda konkreta förhållanden. Det blev en ersättning för den ekonomiska och sociala doktrin, som framförts av den ursprungliga marxismen. I stället för att tala om kapitalister, proletärer och mervärde kunde man tala om utsugare, utsugna och utsugning; därmed var intet bestämt omdöme, men väl en allmän värdering, en eggande paroll, uttalad.

Ty det är tydligt, att de berörda orden i partiprogrammet användas varken i marxistisk eller någon annan bestämd mening. Med utsugning kan icke menas detsamma som hos Marx, ty dennes värdeteori godtages ej; för övrigt är uppräknningen av de grupper, som anses utsugna, ett klart bevis på att man på denna punkt icke erkänner marxismen. Någon definition på ordet utsugning gives emellertid icke, och användningen av begreppen utsugare och utsugna ger ingen bestämd ledning.¹ Såsom utsugna betecknas icke blott arbetarna i mera egentlig mening, utan också hantverkare, småhandlare, utövare av fria yrken och jordbrukare. Det framgår härav, att även personer, som inneha kapital och åtnjuta arbetsfri inkomst av något slag, kunna anses vara utsugna. Med utsugare torde väl i första rummet, ehuru detta ej utsäges, avses innehavare av större företag, handelshus och banker. Men såsom subjekt för utsugningen nämnes bank- och bolagskapitalet över huvud. Då detta kapital till stor del tillhör personer, som i annat sammanhang räknas till de utsugna, måste förutsättas, att enligt programmet en person kan vara — och t. o. m. normalt är — på en gång utsugare och utsugen. Utgår man från programmet kan man definiera de tre kärnorden blott genom cirkeldefinitioner: utsugning är relationen mellan utsugare och utsugna; utsugna äro de, som äro föremål för utsugning, utsugare är de som utöva utsugning.

Styrkan av denna kritik minskas icke genom påpekandet, att även en tillämpning av den marxistiska utsugningsteorin möter stora svårigheter. Ty denna innehåller dock ett försök att definiera utsugning, även om det är svårt att i praktiken använda definitionen. I det svenska partiprogrammet finnes intet försök till definition och inga uttalanden, på vilka en

---

¹ Den här antydda tankegången utföres närmare i mitt arbete *Den svenska socialdemokratiens idéutveckling*, I, sid. 256—261.

definition kan grundas. Hela denna del av programmet är uppbyggd kring tre begrepp utan innehåll.

Med all säkerhet spelade taktiska motiv in vid utformningen av de här kritiserade satserna. Man ville samla så många folkgrupper som möjligt i kamp mot ett obestämt något, som kallades kapitalism. Under Dreyfus-affären föredde dreyfusaderna en rad namnlistor till Dreyfus' förmån med betoning av att signaturerna voro "intellektuella". En elak nationalistisk författare påstod då att dreyfusaderna skaffade sig undertecknare under parollen: "Giv mig ditt namn och jag skall kalla dig för intellektuell". Bakom det svenska programmets satser hör man en agitatorisk viskning: "Giv mig din röst och jag skall kalla dig för utsugen".

Det kan kanske påstås, att de behandlade allmänna resonemangen "egentligen" äro ett oklart och i vissa hänseenden oformligt uttryck för den samhällskritik och reformvilja, som funnits och fortfarande finnes inom svensk socialdemokrati. Vad man velat rikta sig mot är den fattigdom och otrygghet, som ännu kastar sin skugga över stora folkgrupper, de väldiga inkomsterna, vare sig arbetsfria eller icke, hos ett fåtal, den maktställning i ekonomiska frågor, som en del personer erhålla genom nyckelpositioner. En sådan syn på partiprogrammet har naturligtvis ett visst berättigade. Den kan likväl icke motivera ett avkall på kravet att programmet så klart som möjligt skall uttrycka vad man verkligen menar och icke dölja denna mening bakom en serie föråldrade ideologiska begrepp och uttryckssätt.

Uttalanden om partiets metoder och mål äro i flera stycken sammanvävda med framställningen av den historiska utvecklingen; i andra stycken äro de åter formulerade i relativt fristående satser. Även vad denna del av programmet beträffar skall jag endast stanna vid några huvudpunkter.

Socialdemokratins mål formuleras på olika sätt. Det talas sålunda om "de utsugna klassernas sociala frigörelse", om upphävande av den kapitalistiska utsugningen, om upphävande av den privata äganderätten till produktionsmedlen och genomförande av en socialistisk organisation. En rad satser i programmet ge intrycket, att utsugningens avskaffande är det väsentliga målet eller, riktigare uttryckt, att socialismens genomförande huvudsakligen avser att upphäva utsugningen. Denna tankegång framstår som en med andra satser i programmet oförenlig rest av den marxistiska ideologin. Den kan kritiseras helt enkelt under hänvisning till utsugningsbegreppets oklarhet. Men andra synpunkter böra tillfogas. Med

avskaffande av utsugningen torde under alla förhållanden förstås överförande av vissa inkomster från en samhällsgrupp till en annan. Den moderna socialdemokratin är emellertid fullt medveten om att ett sådant överförande i varje fall har en ytterst begränsad betydelse. Den har för längesedan kommit ifrån föreställningen, att det välstånd som eftersträvas ernås genom en ändrad fördelning; det är i första rummet på en ökning av produktionen man vill arbeta. Såsom nyss anmärktes har det allmänt erkänts, att en indragning av kapitalvinsterna till samhället och deras lika fördelning bland alla, icke skulle kunna medföra någon avsevärd förbättring av de lägre inkomsttagarnas villkor. Vidare bör observeras att någon expropriation utan ersättning — och endast en sådan kan i *detta* sammanhang vara relevant — icke åsyftas av socialdemokratin. Detta klargjordes uttryckligen under debatten på 1920 års partikongress och har sedermera från auktoritativt håll otaliga gånger betygats. Hela den socialdemokratiska politiken under senare tid vore orimlig, därest en dylik expropriation vore avsedd. Partiet har under krisen och senare verkat för understödande av den enskilda företagsverksamheten i olika former. Alla folkgrupper ha uppmanats till sparsamhet, och spararna ha prisats i ord och gärning. De väldiga lån, som upptagits under de senaste åren, skulle innebära ett genomfört bedrägeri, om de socialdemokratiska ledarna tänkte sig en expropriation av den art, som ligger bakom de allmänna grundsatsernas vaga uttryckssätt.

Med utsugningstankens framhävande följer med nödvändighet, liksom hos Marx, tanken på en total socialisering av produktionsmedlen. Socialiseringen framstår med andra ord främst som en lösning av fördelningsproblemet. Men för samtida svensk socialdemokrati står det klart, att i den mån socialisering bör genomföras, detta skall ske med hänsyn till möjligheten att effektivt utnyttja produktionskrafterna och därmed höja produktionen. Denna tanke framkommer också på några ställen i de allmänna grundsatserna (särskilt sjunde och trettonde styckena.) Men den sammanflätas på ett vilseledande sätt med tanken på socialiseringens nödvändighet utifrån utsugningsschemat. För att grundsatserna på denna punkt skulle ge en riktig bild av den härskande meningen inom partiet, måste alltså två väsentliga ändringar komma till stånd; det krav på total socialisering, som nu framträder i programmet, måste avskrivras, och den socialisering, som man fortfarande till äventyrs kräver, måste motiveras ur produktionens synpunkt. På frågan i vad mån man inom partiet anser ens en partiell socialisering önskvärd saknar jag anledning att här ingå.

I två av de sista styckena proklamerar principprogrammet klasskampsteorin. Denna har visserligen efter de 1911 och 1920 vidtagna revisionerna

icke samma innehåll som hos Marx. Det är icke fråga blott om en kamp mellan kapitalister och proletärer, utan mellan kapitalismen och "alla de utsugna klasserna". Men klasskampstanken är i övrigt alltigenom färgad av den marxistiska åskådningen. Socialdemokratin vill, heter det, "samla och politiskt organisera de utsugna klasserna, klargöra deras roll i den sociala utvecklingen, målet och vägarna för deras klasskamp, erövra den politiska makten..." Klasskampen fattas, liksom i marxismen, som ett avgörande stadium i den sociala utvecklingen, och det förutsättes, att den segrande klassen skall uppnå ett totalt maktövertagande. Programmet innebär alltså icke, såsom stundom påstås, endast det triviala och av ingen bestridda påståendet, att sociala konflikter föreligga och att de äro av stor betydelse för det historiska skeendet. Egendomligt är emellertid i främsta rummet, att klasskampsprincipen oreserverat framföres och att klasskampen säges vara möjlig att bilägga först genom en socialistisk ordning, d. v. s. en allmän socialisering. Dessa deklARATIONER stå i den starkaste motsättning till de idéer, som partiets ledning sedan många år förfäktat. Ständigt har man förklarat samverkan mellan alla folkgrupper nödvändig, man har framhållit, att en sådan samverkan kan uppnås utan någon total omdaning av den bestående samhällsordningen, och man vädjar i den nuvarande krisen med patos och framgång till känslan för nationell enighet. Skola dessa vädjanden i belysning av partiprogrammet betecknas som tomma fraser, eller är icke fastmera partiprogrammet på denna punkt en tom fras?

Alldeles samma reflexioner inställa sig inför det sista stycket i de allmänna grundsatserna. Här säges, att arbetarklassen i alla länder måste bilda en enhet, och det svenska partiet förklarar sig "vara ett med socialdemokratin i andra länder". Dessa satser måste givetvis innebära att socialdemokratin anser sig mera intimt förbunden med motsvarande partier i andra länder än med de icke socialdemokratiska delarna av det svenska folket. Kommentarer äro överflödiga.

Den hastiga granskning av de allmänna grundsatserna, som här givits, har icke i första rummet avsett att visa, att de uttalanden om faktiska förhållanden, som dessa grundsatser innehålla, äro oriktiga, missvisande eller meningslösa. Huvudsyftet har varit att fastslå, att grundsatserna såväl i sina försök att karakterisera verkligheten som i sina målsättningar och värderingar, icke längre motsvara den svenska socialdemokratins verkliga uppfattning. För många torde allt detta förefalla överflödigt. Men det bör ihågkommas, att även mycket moderata förslag till revision av grundsatserna gång efter annan avslagits av partikongressen. Och det råder intet tvivel om, att många socialdemokrater äro tämligen tillfredsställda med

programmets nuvarande utformning. I politiken liksom i religionen är ett slappt, intresselöst och oreflekterat godtagande vanligt. En del äldre partimedlemmar igenkänna i grundsatsernas ord och uttryckssätt de idéer, som lyste över deras ungdom, och äro ovilliga att definitivt avskriva fraser, som de en gång funnit eggande. Andra sträcka sin teoretiska ovilja så långt, att de finna varje debatt om principiella spörsmål olustig. Hos icke så få torde inställningen likna en del teologers, vilka gärna bevara de mest orimliga trossatser; det är ju ändå ingen, säger man, som tar dem efter bokstaven, och skola de ändras vet man inte vad som skall sättas i stället.

På den tyska partikongressen i Hannover 1899 besegrades Bernsteins revisionskrav av en väldig majoritet. En av dennas ledare, Auer, sände där- efter det antagna resolutionsförslaget till Bernstein. I ett brev förklarade han samtidigt, att partiet säkert i de flesta fall skulle handla som Bernstein önskade. Han tillade: "sådant gör man, men man talar inte om det". Den anda av gemytlig och skämksam bedräglighet, som kännetecknar dessa ord, har icke heller varit främmande för svensk socialdemokrati. Den får dock icke trycka sin prägel på den nu beslutade programrevisionen. I fråga om principprogrammet kan man tänka sig olika utvägar: det kan helt enkelt strykas, det kan formas som ett försök till klarläggande av partiets politiska attityd, det kan innefatta en motivering till de krav, som framföras i handlingsprogrammet. Men en sak måste man fordra, att de nuvarande allmänna grundsatserna, dessa lämningar av en övergiven ideologi, försvinna.